

[0452]

DJOOMERSMEEID en TJOOMEER

Sa'n fjouwer kilometer súd fan Schäddel leit oan de Sealter Iems in stik lân, neamd *Djoomersmееid*. It twadde lid *Mееid* 'miede' is algemien yn de Sealter lânnammen. It slacht altiid op leech lân by de Sealter Iems lâns, dat allinne mar meand en net weide waerd.

It earste lid soe ôflaet wurde kinne fan in haednamme **djoomer* + genityf-*s*¹. Stl. *joo* ûntstiet út âfr. *ia* dat yn iepen wurdlied rutsen is² en dat sels wer fan germ. *eu* komt³. Yn it âs. wurdt dy *eu* mei *i* (*j*) of *u* yn it folgjende wurdlied ta *iu*⁴; yn 'e oare gefallen wurdt *eu* ta âs. *io*, mar dêrfoar komt ek wolris *iu* foar⁵. Us foarm soe dêrom oerienkomme kinne mei *Diumeri* (a. 1023), nou de *Dümmеr* 'mar yn Súd-Oldenburg', mei as oare foarmen *Dumeri* (a. 804 falsk, a. 1002) en *Diummeri* (a. 965)⁶. Förstemann en mei him Jellinghaus⁷ forbynt dy namme mei westfaelsk *dummerig*, Luther *dumm* en yn in noarske tongslach *dumma*. Dat lêste stiet by Pokorny⁸ ûnder de woartel **dhem* 'stouwe, rikje', mar it liket my ta dat dat gjin foarmen mei âs. *iu* opsmite kin.

De âldste foarm *Diummeri* bifettet de geminaet *-mm-*. Dat hoecht gjin forskriuwing to wêzen, mar kin de oarspronklike útspraek (mei lang bylûd) oanjaen. De oare foarmen (mei inkelde *-m-*) kinne dan forklearre wurde troch forkoarting fan it bylûd yn gearstalling oan to nimmen lykas b.g. yn ags. *wildeor*⁹ en âfr. *dadolch*, *haskerde*¹⁰, beide yn de âldste boarne Rl, dêr't it inkeld- en dûbelskriuwen wol allinne op 'e dûr fan 'e bylûden slaen sil¹¹.

As mûglike oarspronklike foarm krije wy dan de gearstalling âs. *dium-meri*, âfr. **diam-mere*, mei as twadde lid âs. *meri*, âfr. *mere*, stl. *Meer* 'mar', dat algemien yn gearstallingen foarkomt¹². It earste lid fine wy faeks by de woartel **dheu* 'stouwe, twirje, fral fan stof, reek, damp ...'¹³. Mei ablaut wurdt dêr mei forboun âhd. *toum* 'damp, wâlm, rook', âs. *domian* 'dampe', dêr't fierders op oanslute oldenburgsk *domen* 'dampe, stouwe'¹⁴, mnl. *doom* 'damp, wâlm', mnl. *domen* 'dampe', nnl. *opdoemen* 'yn 't sicht komme'¹⁵. Pokorny jowt by dy woartel gâns wurden mei in 'modderige' bitsjutting, lykas lat. *fimur* 'dong', litauk *duĩblas* 'slyk, fean op'e boaijem fan in poel', letsk *dubli* 'slyk, dridze', gryksk *θολός* 'slyk, smoargens, fral fan grounich wetter'. Dy bitsjutting past goed by de *Dümmеr*, in soarte fan bisinkbekken foar de Hunte, dêr't yn 'e rin fan 'e ieuwen heel hwat modder en fean yn ôfset is¹⁶. It liket derop dat *Djoomersmееid* by âlds ek sa'n bekken west hat. De kwaliteit fan 'e groun wie dêr folle better as yn de oare mieden¹⁷ en dat sil wol komme om't de Sealter Iems flak noardlik dêrfan troch in sânrêch hinne brutsen liket to wêzen, dêr't letter noch de *Heeselbierich* en *Seeidelsbierich* fan oer wiene. Sa koe hjir de fruchtbere modder bisinke yn 'e **Djoomer* dy't op 't lêst as *Djoomersmееid* boppe it wetter útkaem. In bitsjutting 'modderich'

kin ek jilde foar de wetternamme *Dummbeke* en de lânname *Dummbrok* dy't Ramsauer¹⁸ tagelyk mei de lânnammen *Dümmer* (2x) en *Dummer* (5x) noch foar Oldenburg opneamt.

Wy kinne dan in germ. stam *deuma 'modder, slyk' ûnderstelle njonken mei ablaut mnl. *doom* ensfh., in foarming mei it efterheaksel *-ma*, dat fan Kluge¹⁹ as 'uralties mittelvokallozes Konkretsuffix mit männlichem Geschlecht' oantsjut wurdt. To forlykjen foarmingen binne goatysk *hliuma* 'gehoar', âs. *liomo* 'glâns' en mei efterheaksel *-man* âs. âhd. *riomo*, stl. *Gjoome* 'riem'. Us stam stl. *djoom soe yn it wfr. en nnl. *diem opleverje moatte. Fine wy dat faeks yn de noch altiid ûnwisse plaknamme *Diemen* yn it lege lân by Amsterdam?²⁰

Forlies fan de stamfokael (*diuma-* > *dium-*) yn gearstallingen komt mear foar, b.g. yn goatysk *gudhus* foar *gudahus, goatysk *freihals*, âfr. *frihals* foar **frijahals*²¹. De foarm *Dumeri* kin forklearre wurde út it feit dat âs. *iu*. yn it mnd. ta û (skreaun *u*) wurdt²². Foar de toanleaze útgong *-mer* kin dan forkoarting ûntstean²³, hwat de hjoeddeiske foarm *Dümmer* forklearret.

De Sealter namme wurdt tsjintwurdich tige ôfwikseljend útsprutsen: *Djoomels-* wiist op in swakke posysje fan 'e *r*²⁴; it ek al by Minssen²⁵ foarkommende *Djoomerse-* is faeks ûntstien mei't der oan in bywurd *djoomers tocht waard (forg. *twäars* 'dwers'); de bigjinlûden *hi-*, *gj-* [ɣj] en *tj-* hingje faeks gear mei it soms fordwinen fan 'e *d* (b.g. *joop* njonken *djoop*²⁶), wylst it lêste ek komme kin troch ynfloed fan de folgjende namme *Tjoomeer*, om't de Schäddeler skippers dêr altiid lâns fearen.

*

Tjoomeer wie in forbreding fan 'e Sealter Iems in pear kilometer noard fan Strukelje. De lizzing is frij gelyk oan dy fan 'e tolve kilometer súdliker lizzende *Djoomersmeed*. Hjir lizze yn 't noarden ek hichten (*Wietsbäirge*, *Monkebäirch*) en ûnderskate eilantsjes binne tsjûge fan 'e bisonkene modder.

It twadde lid is wer *Meer*, wylst it earste faeks forboun wurde kin mei it al by Minssen seldsume tiidwurd *tjoo* 'ziehen, vom Vogel und von Menschen, die in ein anderes Haus ziehen'²⁷, âfr. *tia* 'lûke'. Dêr wurdt ek wol fan ôflaet de Grinslânske wetternamme *Tja-riet*, âlder *Ompata Tya* (a. 1303) mei as gronbigryp it 'lûken' of 'fûl streamen' fan it wetter²⁸. De praktyske sitewaasje by *Tjoomeer* wiist lykwols krekt op rêstich wetter. Der is dêrom alle reden om W. de Vries to folgjen en oan to knopen by de twadde mûglikheit, ntl. de haednamme âfr. *tia* '(lutsene) grins'²⁹ Yndied leit de grins tichteby dy't Sealterlân skaette fan de al yn 1319 biesteande Johanniter Kommende Bokelesch³⁰.

De nnd. foarm fan ús namme fine wy nei alle gedachten yn iemslânsk *t̄ymΩ* 'See bei Hilter'³¹, hweryn't *y* wol út âs. *iu* ûntstien wêze sil.

Yn de dan fierders noch foarkommende foarmen *Tjoomerge*, *Tjoomelge* is lykas faek yn de lânnammen it efterheaksel *-ge* '-ing' tafoege, wylst *Meer* ôfswakke is ta *-mer-*, *-mel-*. Der soe faeks ek tocht wurde kinne oan in foarm *Tjoome (forg. grinslânsk *Tjamme*³², út *tia* + *ma*) + *er/el* + *ge*, mar safolle efterheaksels byinoar hat net folle eigenskip.

Dan is der noch in foarm *Djoomelge*, dy't der op wize kinne soe dat hjirre fan âlds ek in *Djoomer west hat en dat de namme *Tjoomeer* dêr letter foar yn't plak kommen is. Ik hâld it lykwols leaver op in jonge útspraakfariant.

Elst (G.)

P. Kramer

NOATEN:

1. Th. Siebs yn *Grundriß der germanischen Philologie* Bd II: 2, Straßburg 1901, s. 1348.
2. Th. Siebs, as boppe, s. 1389, 1234.
3. Th. Siebs, as boppe, s. 1368.
4. J.H. Gallée, *Altsächsische Grammatik*, Halle/Leiden 1891, § 47.
5. J.H. Gallée, as boppe § 49, opm. 2.
6. E. Förstemann, *Altdeutsches Namenbuch*, Ortsnamen I, spj. 1313. Nei't dit artikel ôfsletten wie, krige ik ûnder eagen 'Bericht über Entstehung und Einrichtung der oldenburgischen Flurnamensammlung' fan H. Osterloh yn 'Oldenburger Jahrbuch' 40 (1936), s. 159. Dêr wurde as lânnammen yn neamd 'etwa 1 Dutzend Dümmer, meist in Stedingen', dêr't fan sein wurdt 'Die bis jetzt bekannten Belege ließen wohl die Deutung zu: "Flaches, durch Pflanzenwuchs verlandetes Gewässer"'.⁴
7. H. Jellinghaus, *Die Westfälischen Ortsnamen*, Osnabrück 1923, s. 57.
8. J. Pokorny, *Indogermanisches etymologisches Wörterbuch I*, Bern/ München 1959, s. 247.
9. E. Sievers, *Abriß der altenglischen Grammatik*, Tübingen 1959, § 26, opm. 2.
10. Von Richthofen, *Altfriesisches Wörterbuch*, Göttingen 1840, s.678, 797. Von Richthofen syn notaesje hat my hwat op 'e doele brocht oangeande de fynplakken. De kreative foarmen en plakken binne *da dolges* R2, I 13b (sj. W.J. Buma, *Het tweede Rüstringer Handschrift*, 's-Gravenhage 1954, s. 57) en *ha skerde* R1, VI 6a (sj. W.J. Buma, *De eerste Riustringer Codex*, 's-Gravenhage 1959, s. 112). Wiist it iepenlitten fan in letterrûmte hjir op wifkjen tusken in fonetyske en in etymologyske stavering?

11. Forl. D. Hofmann yn *Studia frisica*, Grins 1969, s. 67 ff.
12. M. Schönfeld, *Nederlandse Waternamen*, s. 200 ff.
13. J. Pokorny, as boppe, s. 261.
14. H. Böning, *Plattdeutsches Wörterbuch für das Oldenburger Land*, Oldenburg 1941, s. 21.
15. J. Franck en N. van Wijk, *Etymologisch Woordenboek der Nederlandse taal*, 's-Gravenhage 1949, s. 478 f.
16. *Oldenburg, ein heimatkundliches Nachschlagewerk*, Vechta 1965, s.142.
17. Freonlike meidieling fan de hear H. Tellmann to Schäddel.
18. *Heimatkunde des Herzogtums Oldenburg*, Bremen 1913, s. 526.
19. F. Kluge, *Nominale Stammbildungslehre der altgermanischen Dialekte*, Halle 1926, § 88.
20. M. Schönfeld, as boppe, s. 44.
21. F. Kluge, *Urgermanisch*, Straßburg 1913, s. 201.
22. A. Lasch, *Mittelniederdeutsche Grammatik*, Halle 1914, s. 31.
23. A. Lasch, as boppe, s. 56.
24. Forl. Th. Siebs, as boppe, s. 1391.
25. J.F.Minssen, *Mittheilungen aus dem Saterlande III*, Ljouwert 1970, s. 81.
26. Forl. Th. Siebs, as boppe, s. 1390.
27. *Friesisches Archiv*, Oldenburg 1854, s. 180.
28. M. Schönfeld, as boppe, s. 247.
29. W. de Vries, *Groninger plaatsnamen*, Groningen 1946, s. 234, P. Sipma, *Fryske Nammekunde II*, Drachten 1966, s. 81 mei gâns wfr. foarbylden.
30. Th. Siebs yn *Zeitschrift des Vereins für Volkskunde*, 1893, s.243.
31. H. Schönhoff, *Emsländische Grammatik*, Heidelberg 1908, s. 132.
32. W. de Vries, as boppe, s. 234, M. Schönfeld, as boppe, s. 247.